

LAKUNAR BIRLIKLAR SEMANTIKASI (ABDULLA QODIRIY ASARLARI
MISOLIDA)

Baxodirova Shaxlo Baxodirovna

Shaxlo.bakhodirova@gmail.com

Fan va texnologiyalar universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya: *Maqolada Abdulla Qodiriy asarlaridan olingan lakunar birliklar misollari semantikasi tahlillari keltiriladi. Lakunar birliklarning tilshunoslikdagi ahamiyati, unga doir olimlarning mulohazalari ko'rib chiqilgan. Lakunar birliklarning lug'at boyligimizni oshirishdagi ahamiyati yozuvchi asarlaridan olingan misollar orqali tahlilga tortilgan.*

Kalit so'zlar: *Lakunar birlik, adabiy til, semantika, lug'at, dialektizm, nutqiy ehtiyoj.*

Abstract: *The article presents an analysis of the semantics of examples of lacunar units taken from the works of Abdulla Qadiri. The importance of lacunar units in linguistics and the opinions of scientists about it are considered. The importance of lacunar units in increasing our vocabulary is analyzed through examples taken from the writer's works.*

Key words: *lacunar unity, literary language, semantics, vocabulary, dialectism, speech need.*

Аннотация: *В статье представлен анализ семантики примеров лакунарных единиц, взятых из произведений Абдуллы Кадири. Рассмотрено значение лакунарных единиц в лингвистике и мнения ученых по этому поводу. Значение лакунарных единиц в увеличении нашего словарного запаса анализируется на примерах из произведений писателя.*

Ключевые слова: *лакунарное единство, литературный язык, семантика, лексика, диалектизм, речевая потребность.*

Tilda leksik birliklarning miqdori kishilik jamiyatining va til sohiblarining tafakkur darajasi, ilm-fanning rivojlanganlik miqyosi va ongda ularning aks etish xususiyatlariga mutanosib ravishda ko'payib boradi. Til egalarining muayyan nutqiy ehtiyojlari natijasida shakllanadigan lisoniy birliklar garchi uzluksiz paydo bo'lib tursa-da, ularning barchasi til leksik fondida barqaror o'rin tutmaydi. Millatning odil lisoniy tanlovi asosida ularning eng

muhim va zarurlari til leksikasining asosi sifatida nisbatan turg'un va yashovchan xususiyatlarga ega bo'ladi. Aslida, adabiy til deb ataluvchi tilning me'yoriy va ommabop shakli til sohibi bo'lgan jamiyatning oqil lisoniy idroki mahsulidir.

Adabiy til adabiy tildagi leksik bo'shliqlarni sheva so'zlari bilan to'ldirish masalasi bugungi kun tilshunosligida ham muhim masalalardan biri. Leksik bo'shliqni lakuna sifatida nomlash va uni to'ldirish borasidagi fikrlarni birinchilardan bo'lib ilgari surgan S.Ashirboyevning qayd etishicha, "dialektologiyada uni (lakunani – A.H.) adabiy tildagi bo'sh o'rinni to'ldiruvchi dialektal so'z deb tushunish to'g'ri bo'ladi"¹. Bunday bo'shliqlarni lakuna sifatida e'tirof etish va uni milliy tilga xos so'zlar bilan to'ldirish borasidagi mazkur fikrlar tilshunoslikning bugungi holatida alohida dolzarblik kasb etadi. Olimning fikricha, adabiy tildagi lakunalarni to'ldirish dialektologiyaning ham muhim vazifalaridan biri bo'lishi kerak.

Abdulla Qodiriyning asarlarida mavjud bo'lgan dialektizmlar, uning asarlari voqeliklarini tabiiy va xalqona tarzda ochib berishga xizmat qilgan. O'zbek adabiy tili rivojida A.Qodiriyning asarlarida shuni ko'rish mumkinki, u xalqning so'zlashuv tilidan mohirona foydalangan. U o'z asarlarida o'zbek, tojik, rus, tatar, arab va boshqa tillarga xos so'zlardan ham foydalangan.

Abdulla Qodiriyning asarlarida mavjud bo'lgan lakunar birliklar o'zbek adabiy tili uchun ahamiyatga ega bo'lgan adabiy muhitni namoyish etadi. U o'zining asarlarida odatda o'zbek tilining o'z xususiyatlarini, ajoyib ranglarini va lokal tillarning nutq madaniyatini o'z ichiga olgan tarzda ochib beradi. Abdulla Qodiriy til va so'zning ma'nolari orasidagi munosabatni o'rganishga va anglashga alohida ahamiyat beradi.

Abdulla Qodiriyning asarlarida mavjud bo'lgan lakunar leksikalar, uning uslubiyotida va yaratgan til shakllari bilan bog'liqdir. U asarlarida jumlani iloji boricha ochiq tarzda keltiradi. Abdulla Qodiriyning asarlarida mavjud bo'lgan dialektizmlar, uning qalamidagi so'z voqeliklar bilan bog'liqdir. Bu leksikalar, odatda so'zning yashirin ma'nosini yetkazish yoki ayrim belgilangan to'ldirilishi kerak bo'lgan joylarni tushunish uchun ishlatiladi. A.Qodiriyning barcha asarlari tilning o'zgacha tovlanishlarini, mahalliy rang-baranglik va o'zgacha xususiyatlarni ifodalaydi. Bu leksikalar uning asarlarida milliy madaniyatning o'ziga xosliklari uchun maqbuldir.

---

¹ Ashirboyev S. O'zbek dialektologiyasi. – T.: "Nodirabegim" nashriyoti, 2021. – B. 101.

Muayyan tushuncha yoki “predmetni bilish jarayoni uning nominatsiyasi bilan bog‘liq”². Borliqda paydo bo‘ladigan har bir predmet, tushuncha, avvalo, ongda akslanar ekan, albatta, unga munosib lisoniy ifoda topish, nomlash, izohlash, tavsiflash, tushuntirish ehtiyoji shakllanadi: “insondagi bilim doirasining muttasil ravishda kengayib turishi tilda bu jarayonlarning doimo yangi atama (nom)lar bilan ifodalanib turishini talab qiladi”³ Bunday vaziyatda inson yangi tushunchalarni atash uchun odatda ikki usuldan foydalanadi: 1) yangi tushunchaga yangi nom (so‘z) berish; 2) yangi tushunchani unga o‘xshash tushuncha nomi bilan metaforik nomlash. Aksar hollarda ikkinchi usul faol qo‘llanadi. Chunki yangi so‘z jamiyat a‘zolari tomonidan osonlikcha tushunilmaydi⁴.

Til leksikasidagi so‘zlar miqdorining keskin o‘sib ketishini cheklab turuvchi omillardan biri so‘zlarning ko‘chma ma’noda qo‘llanishi va shu orqali ko‘plab tushunchalarni ifodalay olishidir. Abdulla Qodiriy asarlarida qo‘llangan so‘zlarni bugungi kun adabiy nutqimizda qay darajada qo‘llanilayotgani yoki unga teng keladigan so‘zlar mavjudlik darajasini qisman ko‘rib chiqdik.

O‘zbek tilida hozirgi kunda savdosi yurishmay qolganlarga nisbatan *bankrot* atamasi yoki kasodga uchramoq iboralari qo‘llaniladi. A.Qodiriy o‘z asarlarida bu holatga nisbatan *muflis* atamasini qo‘llaydi. Ya’ni savdosi singanlarni *muflis* bo‘lgan deb izohlab ketadi. Ammo hozirgi kunda, asosan, *bankrot* atamasi faol qo‘llanadi. (“D.B.” 171-173 b)

Yozuvchi asarlarida qahramonlarning biriga *serkulki* degan ta’rifni keltirib o‘tadi. Uning ma’nosiga istarali, ozg‘indan kelgan degan izoh keltiriladi. “*Ul ichi kirsiz, serkulki, ochiq-qina bir yigit bo‘lub, bek bilan go‘yo ko‘b yillardan beri bo‘lg‘an tanishlarcha muomala qilar edi*”. Hozirgi kunda ham shunday insonlar bor ammo unday insonlarga nisbatan aniq bitta ta’rif keltirilmaydi. Ya’ni *istarali* so‘zi semizroq insonlarga nisbatan ham qo‘llanilishi mumkin. Bu yerda *serkulki* atamasi ham ozg‘in ham istarali ma’nosida ya’ni ijobiy xususiyat belgisi sifatida qo‘llangan (“O‘.K.” 163-b).

Ayollarning urfdan qolgan bosh kiyimlarini “*modadan qolgan*” iborasi bilan ta’riflashadi. Umuman, nafaqat bosh kiyimga balki ko‘plab kiyimlarga, atrofdagi narsa-

² Махмараимова Ш. Ўзбек тилида метафоранинг номинатив функцияси // Ўзбек тили ва адабиёти, 2019 йил №3. – Б. 107.

³ Худойбердиева Л. Ўзбек тилида номинатив бирликларнинг даражаланиши: Филол. фанлари номзоди... дис. – Андижон, 2003. – Б. 19.

⁴ Махмудов Н. Тил тилсими тадқиқи. Т., “Mumtoz so‘z”, 2017. – Б. 120.

buyumlarning iste'moldan qolishiga nisbatan ham shu termin hozirgi kunda so'zlashuv nutqida faol qo'llanilib kelinmoqda. A.Qodiriy aynan bosh kiyimning urfdan qolishiga nisbatan asarlarida *kulta* atamasini qo'llaydi. Ya'ni *kulta*- xotinlarning bu kunda iste'moldan qolg'an bosh kiyimlari deya izoh keltiriladi. Ammo bugungi kun o'zbek tili adabiy nutqimizda barchasiga umumiy holda *urfdan qolgan* iborasi qo'llaniladi. ("D.B." 255-260 b)

Yana kiyimlar bilan bog'liq atamalarga to'xtaladigan bo'lsak, hozirgi kundagi kiyimlarda ham uchraydigan ichki cho'ntak mavjud. Yozuvchi asarlarida ichki cho'ntakni *yonchiq* (O'TIL 2, 45) deb ataydi. Ya'ni *yonchiq*- to'n, chakmon va shu kabi kiyimlarning ichki yon tomoniga tikilgan cho'ntak(cha). Bugungi kun adabiy nutqimizda umumiy holda cho'ntak atamasi qo'llanadi. Faqat qayerda joylashgan cho'ntakligi to'liq aytib o'tiladi. Masalan, ko'ylak cho'ntagi, shim cho'ntagi, yon cho'ntak, tashqi cho'ntak yoki ichki cho'ntak kabi. ("O'.K." 36-214 b. 2 ta)

Holat bilan bog'liq so'zlarga misol keltiradigan bo'lsak, yozuvchi asarlarida bilib bilmaslikka oladigan insonlarni *tag'oful* deb ataydi. Ya'ni *tag'oful*-arabcha-o'zini e'tiborsiz, beparvo, beg'amlikka solish; bilib bilmaslikka olish. Bu atamani deyarli barcha asarlarida uchratishimiz mumkin. Demak, bu so'z o'sha vaqt mezonida iste'molda ko'p qo'llanuvchi so'zlardan biri hisoblangan. "*O'zingizni tag'ofulga solmangiz, bek yigit, — dedi qushbegi, — otangizning kim ekanini, sizni Marg'ilonga nima uchun yuborg'anini, qutidor bilan munda qanday ishlar qilmoqda bo'lg'anlig'ingizni, barchasini hujjatlari bilan bilamiz*". ("O'.K." 41-b. 1 ta) Yana bir misol, "*Basharti o'z uyida turg'an Anvarning xiyonati to'g'risida Sultonali o'zini tag'ofulg'a solsa, mardumning ko'ngliga nima gap kelar edi, ayniqsa, janoblaringiz qanday andishaga tushar edingiz*" ("M.Ch." 287-b. 1 ta). Gap mazmunidan ham ko'rinib turibdiki, asar qahramoni o'zini bilmaslikka olayotganiga ishora qilinmoqda.

Yana shunday holat bilan bog'liq so'zlarga *mumsik*- (arabcha)-o'ta ketgan baxil, ziqna, xasis so'zini keltirishimiz mumkin(O'TIL 2, 746). "*Xotin kishining boshi uy ichining og'ir toshi emish... Hozir o'zi qirq yoshqa kirgan bo'lsa, yigirma besh yildan beri shu mumsik er bilan tiriklik qilib keladir*". ("Mehrobdan chayon" 18 b. 1 ta) hozirgi o'zbek adabiy tilimizda bunday holatga nisbatan *o'ta ziqna*, yoki xalq tilida *o'ta qattiq* atamalari qo'llanadi. Yozuvchi asarlarida bunday holat uchun *mumsik* atamasi qo'llanganini ko'rishimiz mumkin. Ya'ni yozuvchi shunchaki ziqna atamasini qo'llamaydi. *Mumsik* ziqnalikning orttirma darajada ekanligiga ishora qiladi. Hozirgi adabiy nutqimizda bu so'z qo'llanmaydi va aynan sinonimi yo'q balki sifatning orttirma daraja so'zlari orqali ifodalanadi.

Kulcha non yoki katta bo'g'irsoq so'zlarini bugungi kun adabiy nutqimizda tez-tez uchratib turamiz. A.Qodiriy asarlarida bularga nisbatan umumiy bitta *to'qoch* atamasi qo'llanadi. *to'qoch* -katta bo'g'irsoq. 2 Kulcha non(O'TIL 4, 269). Bu nutqda so'zlarni tejashga olib kelsa-da, lekin aniq tasavvur hosil qilishga to'siqlik qiladi. Ya'ni, bu tandirda pishgan kulcha nonmi yoki yog'da pishirilgan katta bo'g'irsoqmi, noaniqligicha qoladi. "*O'zbek oyim bo'g'irsoq qovirtirish, talqon tuydirish, to'qoch yopdirish bilan mashg'ul bo'ldi*" ("O'.K." 204-b 1 ta). Qanday non nazarda tutilayotganini faqatgina kontekst orqali bilib olishimiz mumkin. Hozirgi kunda bu atama iste'moldan chiqib ketgan bo'lsa-da, ammo tushuncha mavjudligi sabab sinonimlari ham mavjud.

Bugungi kunda ham, o'tmishda ham barcha uchun salbiy so'zlardan biri bo'lgan *taloq qilingan* yoki *ajrashgan ayol* so'zi o'rnida maxsus atama ishlatilgan bo'lib, yozuvchining asarida bunday holatdagi ayolga nisbatan xalq tilidan olingan *matluqa* atamasi qo'llangan. Demak, bunday holat oldindan bo'lib kelgan va uchragan bo'lsa-da, lekin negadir holat bilan bog'liq atama iste'moldagi nutqimizdan chiqib ketgan. Buni qonuniy nikoh joriy qilinganligini va sha'riy nikohdan ko'ra qonuniy nikoh muhim ahamiyat kasb etganligini sabab qilib olishimiz mumkin. Til taraqqiyotida ijtimoiy muhitning ahamiyati kattadir. Ya'ni ajrashayotgan oilalar taloq orqali emas balki ajrashish uchun ariza yozish va o'sha arizasiga ko'ra ajrim e'lon qilinganligi tufayli *matluqa* so'zi iste'moldan chiqib ketgan, ehtimol ("O'.K." 120-b 1 ta). Va xuddi shu holatning teskarisini *mankuha*(O'TIL 2, 628) - nikohli xotin ("D.B." 320-334-betlar) deb ataydi yozuvchi. Har ikkala so'z o'zaklariga e'tibor bersak, *matluqa*- taloq va *mankuha*- nikoh so'zlari asosida vujudga kelganini ko'rishimiz mumkin.

Yozuvchi juda eski kiyimlarga nisbatan *qo'sqi*(O'TIL 5, 444) atamasini qo'llaydi. Bugungi kundagi adabiy nutqimizda eski kiyimlarga nisbatan juldur, juda eski atamaları qo'llanadi. A.Qodiriy esa *qo'sqi* deya o'ta eski ma'nosida qo'llaydi. Ya'ni *qo'sqi*- juldur, juda eski. "*Xishtko'prukka yetkanda, katta suv yonidagi hujra eshigida qo'sqi po'stunga o'ralib turg'an qorovul uning oldig'a tushib salom berdi*" ("M.Ch." 202-b. 1ta). Hozirgi adabiy nutqimizda bunday so'zlarni ifodalash uchun sifat darajalari *juda, eng, o'ta* kabi so'zlari orqali ifodalanadi. Misollarimizdan ko'rinib turibdiki, sifat darajalari bilan bog'liq atamalar yozuvchi asarlarida boshqa so'zlar orqali ifodalanib kelingan. Hozirgi kun nutqimizda bu so'zlarning o'rnini bo'sh deb bo'lmasa-da, lekin aynan o'rnida qo'llanuvchi so'zlar mavjud emas.

Majjonan-haq olmasdan, bepul, tekinga ishlaydiganlarga nisbatan qo'llagan bu so'zni yozuvchi o'sha davr muhitini ochib berishda, xalqona so'zlardan mohirona foydalanganini ko'rishimiz mumkin. Hozirgi adabiy nutqimizda bunday holat uchun, asosan, tekinga, haq olmasdan kabi atamalar qo'llanadi. *"Ul majjonan xizmat qiladi, bas, mirzolaringizg'a nima og'irliq?"* ("M.Ch" 184-b. 1 ta).

Yana bir salbiy holatlarga nisbatan qo'llangan so'zlardan biriga to'xtaladigan bo'lsak, *karih*(O'TIL 2, 376)- yoqimsiz, xunuk ko'ngil aynitadigan, jirkanch ma'nosida qo'llangan so'z bo'lib, bugungi kun adabiy nutqimizda bunday holat uchun qo'llanadigan aynan bitta so'z mavjud emas. Ushbu so'z ayni vaqtda bir nechta ma'nolarni o'z ichida qamrab olgan bo'lib, yozuvchi so'zlarni tejashga va o'z davri uchun tushunishni osonlashtirishga erishgan. *"Tunqotarning karih bu muqobalasidan kishilar siqilib qoldilar"* ("M.Ch." 281-b. 1 ta). Jumlani o'qiganimizda bir qarashda oddiy gapdek ko'rinsa-da, mazmunan keng ma'no qamrab olganini birgina *karih* so'zi orqali anglashimiz mumkin.

Ro'zg'or buyumlari orasida, ayniqsa, faol qo'llangan so'zlardan biri *bo'g'joma*(O'TIL 1, 506)- kiyim-kechak, kiyimlik gazlamalar, tugib qoyiladigan katta mato; choyshab. Bugungi kunda shunday o'ralgan holatini xalqona tilimizda ko'proq *tugun qilib bog'lash* deb aytiladi. Lekin aynan shunday narsalarni bog'lash uchun ishlatiladigan choyshablarni nomlash uchun so'z bugungi kun adabiy nutqimizda mavjud emas. Balki hozirgi kunda bunday tarzda narsalarni bog'lab qo'yish kam kuzatiladigan holat bo'lib qolganligidir, ehtimol. *"Bu kunda bo'lsa to'rt yil burung'i g'usli, yetti yillik tusi, turlik-turlik yamog'i bilan sakkizinchi qish maxdum pochchasig'a sodiqona xizmat qilish uchun bo'g'joma ichida o'ziga kuch yig'ib yotadir"* ("M.Ch." 14-b. 1 ta).

Ba'zi shunday so'zlarimiz borki, bugungi kunda yangi tushunchadek tuyuladi. Lekin bu oldin ham mavjud bo'lganini bilganimizda oldingi nomi qanday bo'lganiga ham qiziqamiz. Shunday so'zlardan biri mo'ychinak (O'TIL 2, 780)- forscha-qosh, kipriklarni terish uchun ishlatiladigan kichkina qisqich. *"Ko'bni ko'rgan bu kichik bosh ba'zi uyat nayranglarga ham urinib ko'rar, masalan "vaqtsiz chiqqan" soqol-murtlarini mo'ychinak bilan terib, har kun o'nqayta oynaga qarar, yangi xaridor topish maqsadida kun sayin bozor-rasta, ko'y-guzarlar sayriga chiqar edi..."* Hozirgi nutqimizda *pinset* (fransuzcha-qisqich) deya chet tili atamasi bilan qo'llaymiz. Vaholanki, bu tushuncha oldindan mavjud bo'lib, o'z nomiga ham ega bo'lgan. Ammo siyosiy vaziyatlar tufayli boshqa nom bilan atab boshlaganmiz. Bu buyumning nomi birgina "Mehrobdan chayon" romanining o'zida 4 marta

qo'llangan. Bundan ko'rinadiki, bu iste'moldagi faol tushunchalardan biri bo'lib, bu narsa bizga Yevropa orqali kirib kelmagan, aksincha, oldindan mavjud bo'lgan tushunchadir.

Gazlamalar ko'rinishi nomlari bilan bog'liq atama *chiviq* (O'TIL 4, 509)- mayda chiziq-chiziq yo'lli gazlama ("M.Ch." 33-34 b. 2 ta) atamasi ham bugungi kun adabiy nutqimiz uchun biroz o'zgacha. "*Qora chiviq beqasamdan harir to'n kiygan mavzun qad Anvar birinchi qarashdayoq ko'zga do'ndiq va ko'rkam ko'rinar edi*". Hozirgi adabiy nutqimizda bunday sifat matolar uchun *mayda chiziqli, yo'l-yo'l chiziqli* atamaları qo'llanadi.

Biroq ta'kidlash o'rinliki, bu kabi holatlar badiiy asar tahlilidagina kuzatilishi mumkin. Biroq so'zlashuv nutqida individual tarzda yaratilgan (yangi paydo bo'lgan) so'zning dialektal norma darajasiga chiqmasdan, birdaniga adabiy norma darajasiga chiqishi juda kam uchraydigan hodisa. Bu kabi so'zlarning favqulodda imkoniyatlari ular nomlayotgan lakunaning nutqiy jihatdan dolzarbligiga va keng qo'llanishli bo'lishiga bog'liq.

Leksik sathdagi bo'shliqlarni o'zga til so'zlari bilan to'ldirish u qadar o'zini oqlamaydi. Aslida bu holat muayyan til leksikasining sofligi uchun jiddiy xavfdir. Tarjima jarayonida aniqlanadigan lakunalarni lakunar birlik (xorijiy tilga xos so'z) bilan to'ldirish kabilar esa til rivoji uchun tahdid sifatida baholanishi kerak. Albatta, barcha tillarga kirib borayotgan internatsional so'zlarga ortiqcha g'ashlik bilan qarab bo'lmaydi, biroq bu borada ham muayyan me'yorga amal qilish zarar qilmaydi.

Tahlillardan sezish mumkinki, til leksikasining boyishida tafakkur hamda tilning mutanosib rivojlanishini ta'minlovchi va taqozo etuvchi lakunalar muhim ahamiyatga ega. Aynan lakunalar til sohibi (va iste'molchisi)ga leksik bo'shliqlarni to'ldirish zaruratini eslatib turadi. Mazkur bo'shliqlarning to'ldirilish mexanizmlari tilning ichki imkoniyatlari va qonuniyatlari asosida tartibga solinadi⁵.

Kuzatishlardan ma'lum bo'ladiki, "shevaga oid so'zlar so'zlashuv tili, badiiy asarlar va vaqtli matbuot orqali adabiy tilga kirib boradi"⁶. Mazkur vositalar tilning real (reprezentativ) shakli sifatida lakunar birliklarning aniqlanishi va to'ldirilishida alohida ahamiyatga ega. Xususan, badiiy nutqda so'z ustalarining lakunalarni to'ldirish usullari, yo'llarini o'rganish va tahlil qilish orqali bu boradagi muammolarni ijobiy hal etish mumkin.

⁵ Hozirgi ўzbek adabiy tili. I tom (Fonetika. Leksikologiya. Morfologiya). – T., "Fan", 1966. – B. 159-160.

⁶ Ишаев А. Ўзбек диалектал лексикографияси. – Т.: Фан, 1990. – Б. 23.

ADABIYOTLAR

1. Abdulla Qodiriy “Mehrobdan chayon” [Matn]: roman / A. Qodiriy. – Toshkent:Yoshlar nashriyot uyi, 2019. – 328 b
2. Abdulla Qodiriy “Diyori bakr” kichik asarlar to‘plami. “Yangi asr avlodi”, 2007-y. 469-b.
3. Абдулла Кодирий. “Ўткан кунлар” роман. www.ziyouz.com. Kutubxonasi 2007-220 б.
4. Ashirboyev S. O‘zbek dialektologiyasi. – T.: “Nodirabegim” nashriyoti, 2021. – B. 101.
5. Махмараимова Ш. Ўзбек тилида метафоранинг номинатив функцияси // Ўзбек тили ва адабиёти, 2019 йил №3. – Б. 107.
6. Худойбердиева Л. Ўзбек тилида номинатив бирликларнинг даражаланиши: Филол. фанлари номзоди... дис. – Андижон, 2003. – Б. 19.
7. Махмудов Н. Тил тилсими тадқиқи. Т., “Mumtoz so‘z”, 2017. – Б. 120.
8. Xolmonova Z., Saidahmedova O., Nurillayeva O. Lingvokulturologiyaga oid tushunchalar tadqiqi /monografiya/. T.: NAVRO‘Z, 2018.
9. Ҳозирги ўзбек адабий тили. I том (Фонетика. Лексикология. Морфология). – Т., “Фан”, 1966. – Б. 159-160.